

P

Papers de treball

Sèrie: Euroregió

La cooperació transfronterera a Europa i les euroregions

Cristina Aranda

Generalitat de Catalunya
Departament d'Economia i Finances
Direcció General de Programació Econòmica

El Departament d'Economia i Finances no comparteix necessàriament les opinions expressades pels autors en aquests treballs.

Índex

1. Introducció	3
2. Principals motivacions per a la cooperació transfronterera	4
3. Estructures de cooperació transfronterera: les euroregions	5
4. Instruments legals per a la creació d'euroregions	8
5. Suport financer de la Unió Europea a les euroregions	10
6. Exemples d'euroregions en funcionament	12
6.1. Europa occidental i atlàntica	13
■ Euregio	13
■ Euregio Scheldemond	14
6.2. Europa central i oriental	14
■ Europaregion Tirol-Südtirol/Alto Adige-Trentino	15
■ Pomerania Euroregion	15
6.3. Nord d'Europa i regió bàltica	16
■ Euregio Karelia	16
■ Euroregion Baltic	17
■ Euregio Helsinki-Tallinn	18
6.4. Europa del Sud	18
■ Euroregió Pirineus-Mediterrània	18

La cooperació transfronterera a Europa i les euroregions

Cristina Aranda i Hernández*

1

Introducció

L'establiment de contactes entre societats i entre governs ha estat un dels processos que han construït l'Europa actual. En aquesta Europa cal destacar molt especialment el paper que han tingut els poders regionals i locals en la superació de les barreres històriques mitjançant la cooperació transfronterera¹.

Poc després de la II Guerra Mundial, als anys cinquanta, els representants de moltes àrees frontereres van començar a treballar conjuntament per intentar eliminar aquells factors i restriccions que contribuïen a separar els pobles i entitats a ambdós costats de les fronteres, tot intentant garantir una pau duradora i millorar les condicions de vida dels pobles. Així van sorgir les primeres experiències de cooperació transfronterera a la frontera germano-holandesa –amb l'*Euregio*, de la qual se'n deriva el nom, avui considerat genèric, d'euroregió– i a la frontera entre França, Alemanya i Suïssa –amb la *Regio Basiliensis*. Però és durant els anys noranta quan es produeix la gran expansió dels projectes i entitats de cooperació transfronterera, com a conseqüència del mateix procés d'integració europea (establiment del mercat únic europeu i adveniment de la democràcia a l'Europa central i oriental) i del reconeixement del paper de les regions en el governament tant a escala estatal com europea. Més recentment, en els últims anys, les euroregions i la cooperació transfronterera en general han esdevingut molt populars a tot Europa, i es podria dir que existeix alguna iniciativa d'aquest tipus a pràcticament totes les fronteres –tant internes com externes– de la Unió Europea.

El desenvolupament de la cooperació transfronterera ha resultat, sens dubte, afavorit pel paper actiu que han tingut les institucions europees al llarg d'aquests anys. El Consell Europeu es va interessar per aquest tipus de cooperació des del primer moment, als anys seixanta, i va centrar la seva atenció en la reflexió per millorar la situació legal amb vista a la creació d'estructures estables de cooperació com les euroregions. La Comissió Europea va començar a donar-li el seu suport actiu més

(*) Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Finances. DG de Programació Econòmica.

¹ En una aproximació general al concepte de cooperació transfronterera, aquesta es podria definir com la col·laboració, més o menys institucionalitzada, entre autoritats subestats (locals o regionals) a través de les fronteres entre estats. Per a més detalls, vegeu Perkman (2002 a).

recentment, al final dels anys vuitanta, mitjançant els seus programes orientats a la cooperació transfronterera (principalment INTERREG), els quals proporcionen un suport financer fonamental per al desenvolupament d'aquest tipus d'iniciatives.

Hi ha d'altres associacions que també han reconegut la importància de la cooperació transfronterera, com ara l'Assemblea de les Regions Europees i l'Associació de Regions Frontereres d'Europa (ARFE). Aquestes institucions han promogut activament aquesta col·laboració actuant com a lobby per al reconeixement de la cooperació transfronterera com a eina per promoure el desenvolupament econòmic i social tant a les fronteres internes com a les externes de la Unió Europea.

Aquest treball se centra en les euroregions com a principal fórmula per a la cooperació transfronterera a Europa. Per això, al primer apartat es comenta quines són les principals motivacions de la cooperació transfronterera. Al segon apartat es descriuen les estructures de cooperació transfrontereres i, en particular, les euroregions. Al dos apartats següents es parla dels instruments legals i dels mitjans financers per a la creació d'euroregions. I, finalment, es presenten alguns exemples d'euroregions actualment en funcionament.

2

Principals motivacions per a la cooperació transfronterera

L'objectiu final de la cooperació transfronterera és la integració d'aquells territoris dividits per les fronteres estatals que pateixen problemes comuns, que requereixen solucions comunes. La principal motivació ha estat, i és, la posada en marxa de projectes conjunts per superar la diversitat d'estructures polítiques i per remoure tots aquells obstacles que dificulten les relacions quotidianes a ambdós costats de les fronteres. Dins d'aquest context general, es poden esmentar alguns arguments més concrets que habitualment s'han utilitzat per explicar, i alhora justificar, la necessitat de fomentar la cooperació transfronterera:

- Transformar la frontera perquè deixi de ser d'una línia de separació i esdevingui un lloc comú de comunicació entre veïns (per exemple, gràcies a la millora de les infraestructures de transport i de la comunicació).
- Superar les enemistats i prejudicis històrics entre els pobles fronterers.
- Facilitar i promoure el reconeixement dels drets de les minories que viuen als territoris fronterers.
- Fomentar la protecció del medi ambient i afavorir el desenvolupament sostenible.

- Contribuir a l'enfortiment de la democràcia i al desenvolupament d'estructures regionals i locals amb un nivell operatiu que ajudin a superar l'aïllament dels territoris perifèrics respecte del centre
- Promoure el creixement econòmic i la millora de les condicions de vida (mitjançant l'aprofitament de les economies d'escala, les complementarietats i sinergies, fomentant l'intercanvi de coneixements i experiències, etc.)².
- Aconseguir una massa crítica suficient per fer sentir la veu de les regions tant a escala dels estats com de la UE.

D'acord amb aquestes motivacions, i en funció del tipus de regions frontereres³, els àmbits de cooperació observats més freqüentment són: el desenvolupament econòmic, la innovació i la transferència tecnològica, el transport i el trànsit, la protecció del medi ambient, la conservació de la natura, la gestió dels residus, la cultura i els esports, la protecció de la salut, l'ensenyament, el turisme, etc.

Es poden identificar dos nivells en funció de la intensitat de la cooperació (el nivell estratègic i el nivell de projecte) i, en conseqüència, dos tipus d'estructures: les estructures de cooperació estratègiques i les estructures *ad-hoc* a escala de projecte. Els apartats que segueixen se centraran en les estructures de cooperació estratègiques –i, en concret, en les euroregions– per ser la fórmula de col·laboració que en els darrers anys s'està utilitzant més a escala europea.

3

Estructures de cooperació transfronterera: les euroregions

Les euroregions són estructures estables de cooperació entre autoritats locals o regionals a ambdós costats d'una frontera, l'objectiu principal de les quals és la promoció dels interessos comuns i la millora de la qualitat de vida dels pobles

² Per a més detalls dels arguments de tipus econòmic que donen suport a la cooperació transfronterera, vegeu Aranda i Montolio (2004).

³ D'acord amb la Guia Pràctica per a la Cooperació Transfronterera (ARFE, 2000), els criteris més significatius per diferenciar els tipus de regions frontereres són: el grau d'homogeneïtat de la regió (hi ha fronteres que comparteixen un sentiment d'identitat regional, d'altres destaquen per la dependència i la complementarietat econòmica i d'altres destaquen precisament per la manca d'homogeneïtat), el nivell de desenvolupament i l'estatus objectiu de la regió en el marc de les polítiques estructurals de la UE (hi ha regions dins l'objectiu 1 de la UE, mentre que d'altres més avançades són objectiu 2, o no tenen estatus d'objectiu), la posició al llarg de les fronteres de la UE (hi ha regions frontereres a les fronteres internes de la UE i també a les externes) i les característiques geogràfiques i físiques (per exemple, les fronteres al llarg de cadenes muntanyoses o les fronteres marítimes).

fronterers. Tot i que no són idèntiques entre elles pel que fa a la seva estructura formal o organització, la majoria de les euroregions comparteixen moltes característiques comunes: són estructures permanents, tenen una personalitat separada de la dels seus membres, tenen els seus propis òrgans decisoris, com també els recursos tècnics, administratius i financers, i la cooperació no es basa tant en mesures individuals com en l'elaboració i el desenvolupament d'una estratègia comuna. La seva àrea geogràfica està típicament determinada per la integració socioeconòmica d'un territori i no només per les unitats administratives. Les euroregions no es constitueixen com un nou nivell de govern local o regional, sinó com un punt d'intercanvi per als sectors públic i privat. Per a una llista més detallada de les diferents característiques que poden tenir les euroregions, vegeu el quadre 1.

Aquesta forma de cooperació té una llarga tradició a Europa i, en especial, a les fronteres entre Noruega, Suècia i Finlàndia; Holanda i Alemanya, i entre Alemanya, França i Suïssa. La primera euroregió, l'*Euregio*, es va crear l'any 1958 a la frontera entre Alemanya i Holanda, a la zona d'Enschede i Gronau. Avui dia, després del *boom* dels anys noranta⁴, existeixen més de vuitanta euroregions que es localitzen a pràcticament totes les fronteres internes i externes de la UE.

L'altre exemple d'estructures de cooperació transfronterera de caràcter estratègic, tot i que avui dia es troben relativament estancades per «l'èxit» de les euroregions⁵, són les comunitats de treball. Alguns exemples de comunitats de treball a les fronteres de la UE són la Comunitat de Treball (CT) dels Pirineus (a la frontera entre Espanya i França), la CT del Jura (a la frontera de França amb Suïssa), la CT Extremadura/Alentejo (a la frontera d'Espanya i Portugal), etc. En termes generals, es podria dir que les comunitats de treball (la majoria d'elles sorgides entre el 1975 i el 1985) tenen una estructura organitzativa més rígida, un àmbit geogràfic superior (amb cinc regions o més) i una capacitat d'actuació més limitada que les euroregions.

⁴ Només a l'Europa central i de l'Est, entre els anys 1990 i 2000 es van crear més de trenta euroregions tant a les fronteres exteriors (Rússia, Bielorrússia, Ucraïna i Moldàvia), com a les fronteres entre els llavors considerats països candidats (Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, República Txeca, Eslovàquia, Hongria, Romania i Bulgària; els dos últims encara tenen l'estatus de candidats).

⁵ Alguns autors (Perkmann, 2002b) expliquen aquest èxit pel fet que les euroregions han acabat mostrant-se com a fórmules organitzatives especialment adequades per a la implementació de les polítiques comunitàries a les zones frontereres.

Quadre 1 Característiques de les euroregions

Organització

- Unió d'entitats locals i regionals a ambdós costats de les fronteres nacionals, de vegades amb una assemblea parlamentària.
- Organització transfronterera amb un secretariat permanent, amb personal administratiu i especialitzat i amb mitjans financers propis.
- També poden adoptar la forma d'associacions nacionals o de fundacions a ambdós costats de la frontera, d'acord amb el seu respectiu dret públic o privat.
- D'acord amb el dret públic, es poden basar en els tractats internacionals que també regulen les condicions de participació de les autoritats regionals.

Mètode de treball

- Es basa en una cooperació orientada i desenvolupada estratègicament, mai basada en mesures massa específiques o en casos individuals.
- Té una orientació transfronterera.
- Evita convertir-se en un nou àmbit de l'Administració.
- Actua com una plataforma per a totes les relacions transfrontereres: entre ciutadans i polítics, institucions, economia, agents socials i culturals, etc.
- Treballa amb la idea d'anivellar les diferents estructures organitzatives i competencials als dos costats de la frontera.
- Explora la cooperació vertical (amb les institucions europees, estatals, regionals i locals) i horitzontal (sectors econòmics i socials d'ambdós costats de la frontera).
- Treballa perquè l'execució de les decisions transfrontereres a escala estatal es faci en base a un estatus procedimental semblant, tot evitant conflictes estructurals i de competències.
- Fomenta la participació transfronterera dels ciutadans, institucions i agents socials en programes, projectes i procediments de decisió.
- Utilitza els seus recursos propis com a condició prèvia per a comptar amb l'ajuda i suport de terceres parts.

Contingut de la cooperació

- La definició dels àmbits d'actuació es fa d'acord amb els interessos comuns (per exemple, en infraestructures, economia, cultura, etc.).
- La cooperació es dona en totes les àrees de la vida: qualitat de vida, treball, oci, cultura, etc.
- Es dona la mateixa importància a la cooperació econòmica i en infraestructures que a la cooperació sociocultural.
- Es fomenten els acords i tractats entre països a escala europea per arribar a conclusions sobre bones pràctiques a escala transfronterera.
- Es dona assessorament, assistència i coordinació de la cooperació transfronterera, en especial en els àmbits següents:

> desenvolupament regional > transport i trànsit > cultura i esport > energia > turisme i oci > escoles i educació > cooperació social > comunicació	> creixement econòmic > protecció del medi ambient i conservació de la natura > salut > residus > desenvolupament agrícola > innovació i transferència tecnològica > servei d'emergència i prevenció de desastres > seguretat pública
---	--

4

Instruments legals per a la creació d'euroregions

La forma jurídica de les euroregions varia entre elles, ja que no ha existit un únic instrument legal de dret públic per a tot Europa per articular la cooperació transfronterera. Per això, en la majoria de casos, les regions han hagut de recórrer a acords multilaterals o bilaterals entre estats. Això ha comportat problemes en la mesura que alguns estats tenen uns sistemes legislatius més liberals que d'altres pel que fa al reconeixement de competències legals de les administracions regionals o locals a l'hora de participar directament en iniciatives de cooperació transfronterera.

De manera resumida, a continuació es comenten els principals instruments legals que s'han utilitzat per facilitar la cooperació transfronterera a Europa (per a més detalls, vegeu ARFE, 2001).

Els acords i convenis multilaterals establerts a escala internacional són un dels instruments que proporcionen un marc més exhaustiu i estable per a la cooperació transfronterera. Aquests acords han facilitat la cooperació transfronterera als diferents nivells estatal, regional i local. Entre aquests acords destaca el tractat del 1977 entre Finlàndia, Dinamarca, Suècia i Noruega pel fet de ser un dels primers que va establir les bases legals per a la cooperació entre les autoritats locals, situades, en aquest cas concret, a les fronteres dels països nòrdics.

Un altre acord important és el Conveni Marc de Madrid sobre Cooperació transfronterera entre administracions regionals i locals (1980), que va ser elaborat sota la tutela del Consell d'Europa i que en aquests moments ha estat ratificat per més de vint-i-cinc estats. L'objectiu d'aquest acord és promoure i facilitar, des del punt de vista legal, l'adopció d'acords entre regions i autoritats locals a ambdós costats d'una frontera, especialment en els àmbits del desenvolupament regional, la protecció del medi ambient, la millora de les infraestructures i l'assistència en cas de desastres naturals. Posteriorment, el 1998, a aquest acord se li va afegir un *primer protocol addicional* que defensa la creació d'institucions amb caràcter permanent i defineix d'una manera més concreta les obligacions legals dels estats signants. No obstant això, la principal limitació del conveni marc i del primer protocol addicional és que no són directament aplicables per les autoritats regionals o locals (atesos els diferents nivells de centralisme i les diferències en les estructures administratives i sistemes jurídics dels estats), per la qual cosa sovint cal que els estats subscriuguin acords o tractats addicionals. Per tant, es pot concloure que, malgrat la importància que ha tingut aquest conveni pel que fa a la cooperació transfronterera, en realitat es tracta més d'un marc d'actuació que no pas d'un tractat de cooperació transfronterera pròpiament dit.

Els estats han subscrit també nombrosos tractats bilaterals o trilaterals per facilitar la cooperació transfronterera. Els principis i directrius bàsics continguts en aquests tractats o l'abast de les seves activitats depenen de la voluntat política dels estats signants. Els principals tipus de tractats o acords entre estats són:

- Acords específics per a l'establiment de comissions intergovernamentals en l'àmbit de la planificació espacial, la cooperació transfronterera o el desenvolupament regional.
- Acords específics en aspectes concrets de la cooperació transfronterera.
- Simples acords de bon veïnatge a les fronteres.
- Acords que implementen el Conveni Marc de Madrid per permetre la cooperació transfronterera entre autoritats regionals i locals.

En alguns estats⁶, les autoritats regionals i locals poden signar acords transfronterers directament, sense que els governs estatals apareguin com a part contractant. També poden subscriure acords de tipus menys formal, com ara convencions per a la cooperació o protocols de treball.

Amb la intenció de millorar aquesta manca d'uniformitat legal i els problemes que se'n deriven, el 14 de juliol de 2004 la Comissió Europea va proposar al Parlament Europeu regular la cooperació transfronterera mitjançant la introducció, a escala comunitària, d'un instrument legal únic que permeti crear grups de cooperació investits amb personalitat legal, els quals s'anomenaran *agrupacions europees de cooperació transfronterera* (AECT)⁷.

Les AECT tindran personalitat jurídica i el seu objectiu serà facilitar i fomentar la cooperació transfronterera entre estats membres i entre ens regionals i locals amb la finalitat d'incrementar la cohesió econòmica, social i territorial. Les competències d'aquestes AECT seran les que els seus membres els encomanin i estaran definides mitjançant un conveni que, entre d'altres aspectes, haurà d'especificar la durada, les condicions per a la dissolució, les responsabilitats de cada membre –respecte de la mateixa AECT, com també respecte a tercers– i la llei aplicable –la d'un dels estats membres–, tant pel que fa a la seva interpretació i aplicació, com a la jurisdicció

⁶ És el cas, per exemple, d'estats federals com Alemanya, Àustria o Bèlgica, on les regions poden subscriure convenis internacionals amb altres països o regions d'altres països dins l'àmbit de les seves competències, sempre que estiguin en la línia de la legislació estatal (en el cas d'Alemanya, l'autoritat estatal es reserva el dret de vet).

⁷ Aquesta regulació serà aplicable a partir de l'1 de gener de 2007.

competent en cas de conflicte. Partint d'aquest conveni, les AEET hauran d'aprovar uns estatuts i uns òrgans de representació. Anualment, els membres hauran d'aprovar un pressupost provisional i també hauran d'elaborar un informe anual de les activitats realitzades, certificat per experts independents. Un cop aprovats els estatuts, s'haurà de publicar al Diari Oficial de la Unió Europea el nom de l'AEET, el seu objectiu, la llista de membres que la componen i l'adreça de la seva seu.

5

Suport financer de la Unió Europea a les euroregions

Des de l'any 1990 la Unió Europea està proporcionant suport financer a la cooperació transfronterera mitjançant una sèrie d'iniciatives, programes i projectes, el primer dels quals va ser la Iniciativa Comunitària INTERREG, adreçada a les regions frontereres de la UE. Posteriorment, s'han anat introduint altres programes com Phare CBC, Tacis CBC, MEDA i CARDS.

La creixent importància de les regions frontereres i de la cooperació transfronterera en el procés d'integració europea es va veure explícitament reconeguda amb la creació de la iniciativa comunitària INTERREG l'any 1990. En aquest primer període 1991-1993 es van aprovar trenta-un programes operatius, amb una contribució total de la UE de 1.086 milions d'euros. Després de l'èxit d'aquesta primera etapa, la iniciativa INTERREG II (1994-1999) es va estructurar en tres apartats, d'entre els quals el dedicat a la cooperació transfronterera (INTERREG II A) va ser el que va comptar amb una major dotació econòmica (2.562 milions, que representaven el 73% del total). El programa vigent actualment es denomina INTERREG III, abasta el període 2000-2006 i preveu tres àmbits de cooperació regional: la cooperació transfronterera (A), la cooperació transnacional (B)⁸ i la cooperació interregional (C)⁹.

Les euroregions corresponen al primer dels àmbits, el de cooperació transfronterera, que és precisament el de més durada i dotació econòmica (representa, aproximadament, un 67% d'INTERREG III). Aquest àmbit s'adreça a desenvolupar estratègies conjuntes, favorables al desenvolupament de les regions o districtes econòmics i socials transfronterers. Afecta els territoris situats a zones frontereres terrestres interiors i exteriors de la Unió Europea, com també a determinades zones costaneres.

⁸ Promou la integració territorial dins de grans grups de regions europees, amb participació d'autoritats nacionals, regionals i locals. Dedicar una atenció molt especial a les regions ultraperifèriques i insulars. Compta amb prop del 27% dels recursos disponibles.

⁹ Està dirigida a actors de qualsevol regió de la Unió Europea, no necessàriament zones veïnes, i pretén complementar i millorar l'eficàcia de les polítiques de desenvolupament regional. Compta amb un 6% dels fons.

Actualment, gairebé totes les euroregions compten amb finançament provinent del programa INTERREG i tenen un paper important en la implementació dels programes operatius. Segons Perkmann (2002 a), la creació d'INTERREG és un dels motius que explica l'extraordinari creixement de nombre d'euroregions a partir dels anys noranta¹⁰.

Un altre programa europeu de foment de la cooperació transfronterera que es va crear l'any 1994 va ser el programa Phare CBC¹¹, amb l'objectiu de fomentar aquest tipus de cooperació entre regions frontereres dels països de l'Europa central i oriental (els llavors considerats països candidats) i dels estats membres de la UE. L'objectiu a llarg termini d'aquest programa era facilitar i accelerar la convergència econòmica dels països candidats amb la UE d'una manera equilibrada i evitant el sorgiment de zones perifèriques, i, a la vegada, preparar aquests països per a la seva futura participació a la iniciativa INTERREG. En el període 1994-1999 els programes Phare CBC es van localitzar a quinze fronteres estatals i van rebre fons de la UE per valor d'un bilió d'euros. Amb la darrera ampliació de la UE la majoria dels països que participaven d'aquests fons passaran a la iniciativa INTERREG III A, mentre que, d'altra banda, s'ampliarà l'abast dels programes Phare CBC a la frontera de Bulgària amb Turquia i a les fronteres de Bulgària i Romania amb els països TACIS i CARDS adjacents (Ucraïna, Moldàvia, Sèrbia i Montenegro i l'Antiga República Iugoslava de Macedònia).

Hi ha d'altres instruments de la UE, menys desenvolupats que els anteriors, que donen suport a la cooperació transfronterera amb països tercers. En aquest cas, la cooperació és d'un altre tipus, ja que, a més de tractar-se de regions que mostren grans disparitats pel que fa al seu desenvolupament, l'articulació de les relacions de col·laboració entre la UE i aquests països és un tema amb importants connotacions polítiques. Aquests instruments són el programa TACIS CBC, que dona assistència tècnica a Rússia, Bielorússia, Ucraïna i Moldàvia¹²; el programa de cooperació amb els tercers països mediterranis (MEDA), destinat a donar suport a les reformes socioeconòmiques en els països de la conca mediterrània¹³, i el programa CARDS, destinat a la reconstrucció, desenvolupament i estabilització dels països dels Balcans occidentals¹⁴, prestant una especial atenció a l'àmbit regional.

¹⁰ Per exemple, és significatiu que abans de l'entrada d'Àustria a la UE, l'any 1995, no hi hagués cap euroregió a la frontera austriacoalemanya, mentre que entre aquest any i el 1998 se'n varen crear cinc de noves.

¹¹ De l'anglès Cross Border Cooperation (CBC).

¹² Les àrees de cooperació prioritàries són la reforma de l'Administració pública, aspectes socials, el desenvolupament econòmic regional i l'energia i el medi ambient.

¹³ La cooperació se centra en l'àmbit sociocultural, l'econòmic i el de la política i la seguretat.

¹⁴ Les àrees de cooperació principals són la justícia, l'Administració pública, les infraestructures, el desenvolupament social i econòmic, l'estabilització democràtica, el medi ambient i els recursos naturals.

Quadre 2. Instruments de suport financer de la UE a la cooperació transfronterera

Països destinataris	
INTERREG III A	Territoris situats a zones frontereres terrestres interiors i exteriors de la UE.
Phare CBC	1994-1999: països candidats a l'ampliació de maig de 2004. - Actualment, els antics candidats passen a participar d'INTERREG III A i s'amplia l'àmbit a les fronteres de Bulgària amb Turquia i a les fronteres de Bulgària i Romania amb els països TACIS i CARDS.
TACIS CBC	Rússia, Bielorrússia, Ucraïna i Moldàvia.
CARDS	Balcans occidentals (Albània, Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, Sèrbia, Montenegro, antiga República Iugoslava de Macedònia).
MEDA	Països de la conca mediterrània.

6

Exemples d'euroregions en funcionament

Es pot parlar de dos grans espais geogràfics on es localitzen les euroregions que actuen amb un nivell més alt d'integració i intensitat (vegeu Perkmann, 2002a i Farinós i Payá, 2004). El primer se situa al centre d'Europa, on destaca de manera especial Alemanya¹⁵, i el segon, al voltant dels països escandinaus i el bàltic. Amb un nivell d'intensitat més baix quant a cooperació es troben el que els autors esmentats anomenen *euroregions emergents*. Aquestes euroregions es localitzen a espais fronterers formats per barreres naturals (cadena muntanyosa o fronteres marítimes) que històricament han dificultat les relacions de les seves poblacions i, més recentment, a les fronteres amb els països de l'Est i centre d'Europa.

A continuació, i sense ànim d'exhaustivitat, es presenten les principals euroregions que, a efectes d'ordenació, s'han agrupat en quatre blocs: l'Europa occidental i atlàntica, l'Europa central i oriental, el Nord d'Europa i la regió Bàltica, i l'Europa del Sud. Finalment, es comenta breument l'organització i les experiències d'algunes d'aquestes euroregions.

¹⁵ Perkmann parla del «fenomen alemany», el qual es caracteritza per la importància del nivell local en l'estructura políticoadministrativa alemanya i també per la legitimitat que tenen les euroregions com a institucions en aquest país, que les va «inventar».

6.1. Europa occidental i atlàntica

Europa occidental i atlàntica

Nom	Data de creació	Fronteres
Euregio	1958	Alemanya/Països Baixos
Euregio Rhein-Waal	1973	Alemanya/Països Baixos
Euregio Maas Rhein	1976	Alemanya/Països Baixos
Ems-Dollart-Region	1976	Alemanya/Països Baixos
Euregio Rhein-Maas-Nord	1977/1997	Alemanya/Països Baixos
Zukunft SaarMoselle-Avenir	1979	Alemanya/França
Benelux-Middengebied	1984	Bèlgica/Països Baixos
Euregio Scheldemond	1989	Bèlgica/Països Baixos
EuRegio SaarLorLuxRhein	1989	Alemanya/França/Luxemburg
EuRegio SaarLorLuxRhein	1989	Alemanya/França/Luxemburg
Region Sonderjylland-Schleswig	1997	Dinamarca/Alemanya
Euregio Watteninseln	1999	Alemanya/Dinamarca/Països Baixos

Euregio

Fundada l'any 1958, és l'estructura de cooperació estable més antiga d'Europa. Es troba situada a la frontera germanoholandesa a la zona d'Enschede i Gronau. Té una població aproximada de 3,2 milions de persones i està formada per 130 membres entre districtes, ciutats i municipis.

El seu òrgan polític més important és el consell, creat l'any 1978, i que va ser la primera assemblea parlamentària transfronterera d'Europa. L'Euregio també compta amb una secretaria que s'ocupa dels assumptes administratius i que coordina la feina dels grups de treball i dels altres organismes de l'Euregio. Els grups de treball s'ocupen de diferents àrees temàtiques (desenvolupament espacial i transport, economia, mercat laboral, medi ambient i agricultura, sanitat, etc) i donen suport tècnic als programes i projectes transfronterers. Cada grup de treball està format per representants del sector públic i privat i agents socials i empresarials a ambdós costats de la frontera.

Els programes operatius per a INTERREG I, II i IIIA es van preparar per l'Euregio i per executar-los es va signar un acord entre l'Euregio i els governs estatals i regionals dels dos costats de la frontera. Aquest acord transfereix a l'Euregio l'autoritat en totes les àrees d'execució del programa INTERREG.

Euregio Scheldemond

És una euroregió formada per les províncies belgues del Flandes oriental i occidental i per la província de Zelanda, a Holanda. Els inicis d'aquesta euroregió es troben a la declaració d'intencions de l'any 1989 per fomentar la cooperació transfronterera entre les tres regions esmentades, formalitzada mitjançant la signatura d'un acord de cooperació al desembre de 1993. Els interessos col·lectius de la regió estan relacionats amb la planificació mediambiental, el turisme, el transport i el tràfic de la zona, l'educació i els serveis sanitaris i socials, i la cultura.

Aquesta cooperació ha estat reconeguda per la Comissió Europea mitjançant el finançament del programa INTERREG. Exemples d'actuacions concretes són la connexió en autobús entre Breskens i Bruges via Sluis, el futur túnel que connectarà Walcheren i Flandes, el programes de formació per empresaris de petites i mitjanes empreses de la zona PLATO i HORIZON i el programa de les cambres de comerç *Doing business Euregionally*.

6.2. Europa central i oriental

Europa central i oriental

Nom	Data de creació	Fronteres
Euroregion Neisse/Nisa/Nysa	1991	Alemanya/Polònia/República Txeca
Euroregion Elbe/Labe	1992	Alemanya/República Txeca
Euroregion Erzgebirge	1992	Alemanya/República Txeca
Euroregion Pro Europa Viadrina	1992	Alemanya/Polònia
Euregio Egreensis	1993	Alemanya/República Txeca
Euregio Bayerischer Wald/Böhmerwald	1993	Àustria/Alemanya/República Txeca
Euroregion Spree-Neisse-Bober	1993	Alemanya/Polònia
Inn-Salzach-Euregio	1994	Alemanya/Àustria
Regio Bodensee	1994	Àustria/Suïssa
Euroregion Pomerania	1994/1998	Alemanya/Polònia/Suècia
Regio TriRhena	1995	Alemanya/França/Suïssa
Euregio Salzburg-Berchtesgadener Land-Traunstein	1995	Alemanya/Àustria
Euroregio "via Salina"	1997	Alemanya/Àustria
Euroregion Neumas-Niemen-Hemah	1997	Lituània/Polònia/Bielorrússia/Rússia
Euregio Inntal	1998	Alemanya/Àustria
Euregio Zugspitze-Wetterstein-Karwendel	1998	Alemanya/Àustria
Europaregion Tirol-Süd Tirol/Alto Adige-Trentino	1998	Àustria/Itàlia
Centre	1999	Alemanya/França

Euroregion Tirol-Südtirol/Alto Adige-Trentino

Està formada per l'estat federal del Tirol (Àustria) i les províncies autònomes de Bolzano-Alto Adige i de Trento (Itàlia).

La cooperació entre les tres províncies cobreix molts camps, en particular, l'economia, el trànsit i les telecomunicacions, la cultura, l'educació, el medi ambient, el turisme i els afers socials. Entre els objectius principals d'aquesta euroregió està la millora de les condicions generals per a un desenvolupament sostenible que tingui en compte tant les necessitats econòmiques com l'equilibri entre natura i medi ambient a la regió alpina.

En l'actualitat, els projectes en marxa són la posada en marxa d'un observatori socioeconòmic permanent (Eurobs) que analitzi les interrelacions econòmiques d'aquesta zona i les seves potencialitats, la recerca d'un acord sobre la política del trànsit a la delicada zona dels Alps centrals, els esforços combinats per transferir el trànsit pesant de carretera a tren, el finançament del nou túnel del Brenner a partir de peatges a l'autopista del Brenner, l'establiment d'un servei de passatgers regular integrat en el transport ja existent, les iniciatives comunes de tres universitats en el camp de la informàtica (BIT school), l'organització de grans exposicions temàtiques, com ara la prevista per al 2005 sobre *El futur de la natura*.

La cooperació entre les tres regions ha permès obtenir importants resultats com, per exemple, l'establiment d'una oficina d'enllaç comú a Brussel·les per representar l'euroregió a la UE. Una altra iniciativa va ser la presentació de les tres regions en un estand comú a l'Expo 2000, a Hannover.

Euroregion Pomerania

Aquesta euroregió està situada a la frontera entre Alemanya, Suècia i Polònia i comprèn una superfície de 41.000 quilòmetres quadrats i una població de més de tres milions i mig de persones. Els seus membres són: per la part alemanya, una associació municipal amb dues ciutats autònomes i sis districtes rurals de l'estat de Mecklenburg-Pomerània i Brandenburg; per la part sueca una associació de 33 municipis de la regió de Escània län i per la part polonesa la ciutat de Szczecin i una associació municipal de l'oest de Pomerània.

L'organització d'aquesta euroregió es basa en un Consell (format per 36 membres, 12 de cada estat), una presidència que tria els presidents (un per a cada part), una secretaria (que s'encarrega de la tasca administrativa i és comuna per a les tres parts) i diversos grups de treball.

L'objectiu de la cooperació és la posada en marxa d'activitats per a fomentar un desenvolupament sostenible de la zona i per apropar els habitants i institucions d'ambdós costat de la frontera. Les activitats han estat fonamentalment dirigides als següents aspectes: fomentar la cooperació entre grups professionals, científics i culturals, millorar i fomentar noves infraestructures que facilitin el tràfic a la zona, facilitar la col·laboració econòmica i la transferència tecnològica, establir un complex sistema d'informació per a l'intercanvi de dades a l'euroregió, cooperar en casos de catàstrofes naturals i situacions d'emergència, subministrar suport per solucionar els problemes dels treballadors fronterers.

6.3. Nord d'Europa i regió bàltica

Nord d'Europa i regió bàltica ¹		
Nom	Data de creació	Fronteres
Euroregion Baltic	1998	Dinamarca/Letònia/Lituània, Polònia/Rússia/Suècia
Euregio Karelia	1999	Finlàndia/Rússia
Euregio Helsinki-Tallinn	1999	Estònia/Finlàndia
Euroregion Saule	1999	Lituània/Letònia/Rússia
Euregio Karelia	1999	Finlàndia/Rússia
Euroregion Country of Lakes-Ezaru Zeme	2000	Lituània/Letònia/Bielorússia

¹ En aquesta zona existeixen també algunes associacions d'autoritats locals (no incloses en aquest quadre) amb caràcter permanent, multiplicitat d'objectius i els seus propis recursos, les quals, a la pràctica, funcionen com a euroregions tot i no utilitzar aquest terme.

Euregio Karelia

Aquesta euroregió és un model de cooperació entre regions i de cooperació transfronterera entre la UE i Rússia. Està formada per les províncies finlandeses de Carèlia Nord, Kainuu i Bòtnia Nord i per la República de Carèlia a Rússia.

És una euroregió basada en una llarga tradició de cooperació i cultural comuna que es va posar en marxa a partir de la incorporació de Finlàndia a la Unió Europea (1995) per gestionar els programes de cooperació regional basats en la iniciativa INTERREG II A.

La missió d'aquesta euroregió és la promoció de les condicions de vida a les regions frontereres i el seu principal objectiu és fomentar i coordinar la cooperació transfronterera en l'àmbit empresarial, del medi ambient, el turisme i la cultura.

Actualment una de les principals funcions de d'aquesta euroregió és coordinar els dos grans programes de cooperació regional a ambdós costats de la frontera: el Programa INTERREG Karelia III A 2000-2006 i el Programa de cooperació transfronterera de la República de Carèlia. Aquests programes tenen tres grans prioritats en comú, que són la cooperació econòmica (mitjançant el desenvolupament d'iniciatives empresarials a les regions frontereres en àmbits com el turisme, l'artesanía, la utilització dels recursos naturals...), el desenvolupament de la cultura de les regions de frontera i, finalment, la cooperació transfronterera en àmbits com la prevenció de riscos per a la salut i en la coordinació dels serveis socials (inclou aspectes relacionats amb la protecció de la natura, la prevenció davant agents contaminants i substàncies tòxiques...).

Euroregion Baltic

L'euroregió Euroregion Baltic es va establir al febrer de 1998 com una cooperació entre deu regions de Dinamarca, Lituània, Letònia, Polònia, Rússia i Suècia.

Des dels seus inicis, aquesta euroregió ha perseguit la finalitat de millorar les condicions de vida dels seus habitants, promoure els vincles i els contactes entre els pobles i proporcionar mesures per a un desenvolupament més sostenible a la regió. L'ampliació europea de l'1 de maig de 2004 ofereix una oportunitat històrica per avançar cap a una autèntica cohesió a la regió del sud-est del Mar Bàltic.

El principal projecte d'aquesta euroregió consisteix en el desenvolupament d'una estratègia a llarg termini per a la regió, que s'ha de concretar en un programa de desenvolupament transnacional, que d'acord amb els documents de treball, tindrà cinc àmbits d'actuació prioritaris: la creació d'un entorn empresarial competitiu a la zona, el desenvolupament de la cooperació en el mercat laboral, fer de l'euroregió una pionera en la implementació de les polítiques mediambientals i energètiques de la UE, oferir suport al desenvolupament sostenible a la regió de Kaliningrad i fomentar l'intercanvi d'experiències i bones pràctiques entre les diferents regions. En el marc d'aquest projecte s'han desenvolupat estudis sobre les potencialitats d'establir plataformes industrials i clústers basats en els recursos i estructures industrials de les diferents regions que formen aquesta euroregió.

Un altre projecte és *The Green Circle Schools project* en el qual participen les escoles de les diferents regions que formen aquesta euroregió. L'objectiu del projecte és establir un instrument per a l'educació mediambiental que contribueixi a fomentar un desenvolupament més sostenible.

Euregio Helsinki-Tallinn

Aquesta euroregió es va constituir l'any 2003 (tot i que ja existia una xarxa prèvia de contactes des de 1999) entre les regions de Harju a Estònia i Uusimaa a Finlàndia, amb una població d'uns dos milions d'habitants i una superfície de 10.000 quilòmetres quadrats.

Aquesta euroregió es beneficia del dinamisme econòmic que viu la zona del Bàltic i d'una localització privilegiada a les fronteres interiors i exteriors de la UE.

Aquesta euroregió pretén crear un espai comú de gran dinamisme on es fomenti la innovació, seguint els principis de l'Estratègia de Lisboa. Les regions implicades consideren que les possibilitats d'èxit a la regió seran majors si els diferents nivells de govern i els sectors privats actuen conjuntament a ambdós costats de la frontera. Les prioritats passen per la creació d'empreses d'alta tecnologia que promoguin la creació de llocs de treball d'alt valor afegit. En un futur l'objectiu és crear un àrea comuna on es fusionin els sectors empresarial, científic i de formació d'alta tecnologia de les dues regions.

Un dels projectes prioritaris és el *Helsinki-Tallinn Science Twin City*, que fomenta la cooperació entre universitats, parcs científics i tecnològics i sector privat. Un exemple de cooperació és la integració dels centres finlandesos d'alta tecnologia de la informació amb els de genètica d'Estònia.

6.4. Europa del Sud

Sud d'Europa

Nom	Data de creació	Fronteres
Euroregion Nestos Mesta	1990	Grècia/Bulgària
Euroregió Pirineus-Mediterrània	2004	Espanya/França

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Associació de Regions Europees Frontereres.

Euroregió Pirineus-Mediterrània¹⁶

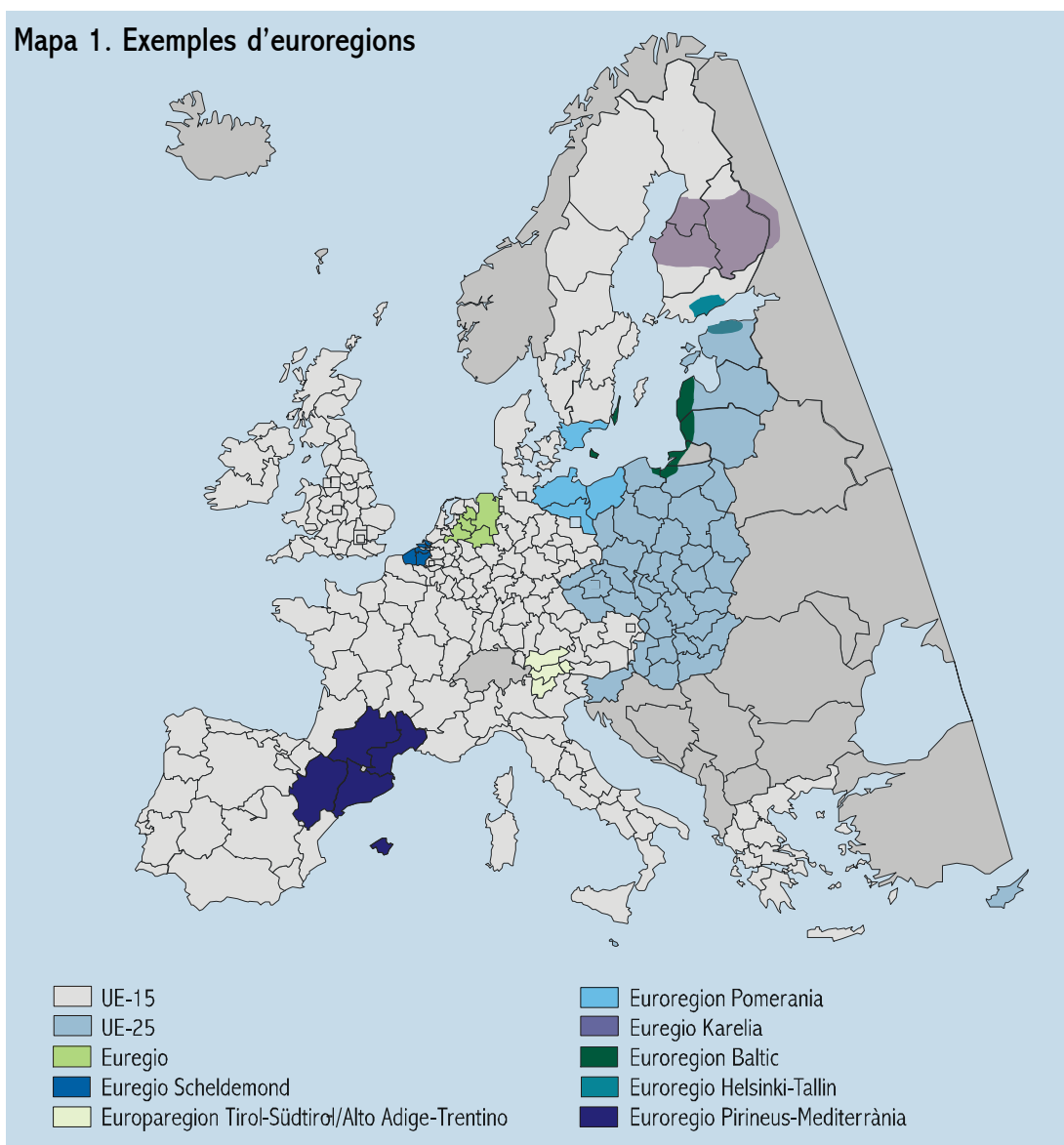
L'Euroregió Pirineus-Mediterrània es va posar en marxa de manera oficial el 29 d'octubre de 2004 mitjançant la signatura de la Declaració *L'Euroregió, un futur compartit*, per part dels consells regionals francesos del Llenguadoc-Rosselló i el Migdia-Pirineus, juntament amb els governs d'Aragó, Catalunya i Illes Balears. Algunes d'aquestes regions ja tenien en comú experiències prèvies de cooperació

¹⁶ Per a una caracterització socioeconòmica d'aquesta euroregió, vegeu Aranda i Montolio (2004) i (2005) i Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya (2005).

regional, com ara la Comunitat de Treball dels Pirineus o l'antiga Euroregió Catalunya/Llenguadoc-Rosselló/Migdia-Pirineus. Aquesta euroregió neix amb vocació d'obertura i cooperació, seguint els arcs pirinenc, mediterrani (d'Itàlia fins al Magrib), les valls dels grans rius (Ebre, Garona i Roine) i les illes de la Mediterrània occidental. Destaca especialment el cas del País Valencià, que, tot i no formar inicialment part d'aquesta nova euroregió, té una llarga tradició de cooperació amb les regions que formen l'Arc Mediterrani.

L'objectiu de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània respon a la voluntat d'unir esforços per crear al Nord-Oest de la Mediterrània un pol d'innovació i creixement sostenible, basat en la connexió entre els centres industrials, científics i tecnològics de les diferents regions i també amb l'aspiració de millorar la cohesió social i territorial. Els àmbits de cooperació prioritaris són les comunicacions i infraestructures, la recerca i la innovació tecnològica (en sectors com l'aeronàutica, la biotecnologia o les energies renovables), la cultura, el medi ambient, el turisme i el patrimoni natural i cultural.

Mapa 1. Exemples d'euroregions

Referències

ARANDA, C.; MONTOLIO, D. «Catalunya en el marc de les regions europees: l'Euroregió Pirineus-Mediterrània». *Nota d'Economia*. Núm. 80 (2004) pàg. 9-40.

ARANDA, C. ; MONTOLIO, D. «Caracterització econòmica de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània». [en línia]. *Papers de Treball*. Núm. 2 (2005). [Departament d'Economia i Finances] <http://www.gencat.net/economia/progecon/ecocat/paper2_2005.pdf>

ASSOCIACIÓ DE REGIONS FRONTERERES D'EUROPA; COMISSIÓ EUROPEA. *Practical Guide to Cross-border Co-operation. Guia 2000* [en línia]. 3a. ed. (2000). <http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/lace_guide.en.pdf>.

ASSOCIACIÓ DE REGIONS FRONTERERES D'EUROPA. *Transeuropean Co-operation between Territorial Authorities. New challenges and future steps necessary to improve co-operation*. [en línia]. Versió final, octubre 2001. <http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/territorialauthorities_01.en.pdf>.

BOIRA, J. V. *Les euroregions*. València: Institut d'Economia i Empresa Ignasi Villalonga, 2004. (Documents Euram; 6).

COMISSIÓ EUROPEA. *Oficina de Cooperación Europa Aid* [en línia]. <http://europa.eu.int/comm/europeaid/index_es.htm> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

COMISSIÓ EUROPEA. *Propuesta de reglamento del parlamento europeo y del Consejo relativo a la creación de una agrupación europea de cooperación transfronteriza (AECT)*. Brusel·les: Comissió Europea, 14.7.2004. COM (2004) 496 final; 2004/0168 (COD).

CONSELL DE TREBALL ECONÒMIC I SOCIAL DE CATALUNYA. *L'estructura econòmica de l'Euroregió Pirineus Mediterrània*. Barcelona: Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya. Generalitat de Catalunya, 2005. (Llibres del CTESC: eines per al debat; 1.)

COUNCIL OF EUROPE. *Euroregions*. [en línia]. <http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Local_and_regional_Democracy/Transfrontier_co-operation/Euroregions> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

EUREGIO E. V. *Euroregio* [en línia]. <<http://www.euregio.de>> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

EUREGIO KARELIA. *Euregio Karelia* [en línia]. <<http://euregio.karelia.ru>> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

EUREGIO SCHELDEMOND (5/02/2003) *Euregio Scheldemonde* [en línia]. <<http://www.euregioscheldemonde.org>> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

EUREGIO TYROL-SOUTH TYROL-TRENTINO. *Europaregion Tirol-Südtirol/Alto Adige-Trentino*. [en línia]. <<http://www.europaregion.info>> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

EUROREGION BALTIC (ERB) (19/04/2005) *Euroregion Baltic ERB* [en línia]. <<http://www.eurobalt.org>> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

NON-PROFIT ASSOCIATION HELSINKI-TALLINN EUREGIO. *Euregio Helsinki-Tallinn* [en línia]. < <http://www.euregio-helta.org/> > [Consulta: 20 d'abril de 2005].

PERKMANN, M. *The rise of the Euroregion. A bird's eye perspective on European cross-border co-operation* [en línia]. Lancaster (Regne Unit): Department of Sociology. Lancaster University, 2002. (a) <<http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/perkmann-rise-of-euroregion.pdf>>

PERKMANN, M. *Policy entrepreneurs, multilevel governance and policy networks in the European polity: The case of the Euregio*. Lancaster (Regne Unit): Department of Sociology. Lancaster University, 2002 (b). <<http://www.lancs.ac.uk/fss/sociology/papers/perkmann-policy-entrepreneurs.pdf>> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

POMERANIA EUROREGION. *Pomerania Euroregion* [en línia]. <<http://www.pomerania.org.pl>> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

SECRETARIA DE RELACIONS INTERNACIONALS. DEPARTAMENT DE LA PRESIDÈNCIA. GENERALITAT DE CATALUNYA. *L'euroregió un futur compartit* [en línia]. <http://www.gencat.net/relacions_exteriors/docs/euroregio.pdf> [Consulta: 20 d'abril de 2005].

P